

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4220

3kg

W-16

№ 44

«Յառաջ»-ի գրադարան

02 JUL 2005
№ 44

3K9

Ա-16

ԱՐՐԱՄՕՎԱ

DEC 2009

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՒ

ԲԱՆԻՈՐԸ

Թարգմ. ԳՐ. ՂԱՐԱԳ.

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Тип. „Братство“, Гумибс. 2. | Տպ. «Եղրայրութեան», Գումիր. 2.

1907

4220

01. 2013

ԳԻՒՂԱՅԻՆ ԵՒ ԲԱՆԻՈՐԸ

Բոլոր սօցիալիստական կուսակցութիւնների վերջնական նպատակն է՝ ձեռք բերել այնպիսի մի կազմ, որտեղ արդիւնագործութեան բոլոր միջոցները՝ գործիքները, մեքենաները, գործարանները, արհեստանոցները՝ պիտի պատկանեն ոչ թէ մասնաւոր սեփականատէրերի, ոչ թէ առանձին մարդկանց, այլ ամբողջապէս համայն հասարակութեան, ժողովրդին. այն ժամանակ չեն լինի ձեռնարկողներ—տէրեր և վարձկաններ—բանւորներ, այլ կը լինեն միայն հաւասար իրաւունքներով և հաւասար պարտականութիւններով հասարակական աշխատաւորներ. այն ժամանակ չեն լինի ոչ հարուստներ, ոչ աղքատներ, ոչ անմիտ փարթամութիւն, ոչ սովից առաջացած աղքատութիւն, այլ բոլորը հաւասար իրաւունք կունենան հասարակական հասոյթից իրենց կարիքներին բաւարարութիւն տալու: Միասին կ'արտադրեն և միասին կ'օգտուեն ու կըբաշխեն իրենց արտադրած իրերը, արդիւնքները: Այդպիսի կազմը հէնց կոչոււմ է սօցիալիստական և նրան համեմատ համար հաւասարապէս ձգտում են թէ սօցիալ-դեմօկրատները և թէ սօցիալիստ-յեղափոխականները: Երկուսն էլ համաձայն են այն բանում, որ այդ կազմը մի անգամից չեն կարող սահմանել. երկուսն էլ այդ կազմի համար մղւող կրօնի գլխաւոր խոչընդոտն են համարում կառավարութեան ինքնակալական ձևը, որը կործանում է ժողովրդի մտաւոր և Ֆիզիքական ոյժերը և խափանում նրանց՝ ղէպի սօցիալիզմի լուսաւոր գաղափարը տանող ճանապարհը: Այդ պատճառով թէ սօցիալ-դեմօկրատները և թէ սօցիալիստ-յեղափոխականները գեղեցիկ ապագայի համար անդադար կոխ ևն մղում այդ կազմի ղէմ. դրանում հաւասարապէս միանում են թէ առաջինները և թէ վերջինները: Սակայն ինչն է նրանց զանազանում: Ի՞նչն է երկու կու-

61421-67

սակցութիւններն բաժանում: Այդ, նախ, այն հարցն է, թէ ում հետ և ի՞նչպէս պէտք է կուել և երկրորդ՝ թէ ի՞նչպիսի կազմ է հարկաւոր պահանջել գիւղացիական տնտեսութեան համար ինքնակալութեան տապալումից յետոյ մինչև սօցիալիզմի իրականանալը:

Մենք մտադիր ենք գիւղացիական հարցի վերաբերմամբ սօց.-դեմօկրատների և սօց.-յեղափոխականների մէջ եղած անհամաձայնութիւնները բացատրելու: — Սօց.-դեմօկրատները ասում են — բանւորական դասակարգի ազատութիւնը պէտք է լինի իրենց՝ բանւորների գործը: Բանւորական դասակարգի, պրօլետարիատի մէջ են հաշոււմ նրանք այն բոլոր մարդկանց, որոնք չունին արտադրութեան միջոցներ, այսինքն այն գործիքներն ու մեքենաները, որոնք նրանց անհրաժեշտ են աշխատանքի համար: Այդպիսով, ըստ այս հայեացքի, տարբերում են արտադրութեան միջոցներ ունեցող մարդիկը — կա պիտալիստները արտադրութեան բոլոր միջոցներից զուրկ մարդկանցից — պրօլետարներից, որոնց շարքում պէտք է հաշուել — եթէ ուղիղ համարենք սօց.-դեմօկրատների հայեացքը — վարձու բանւորների հետ միասին նաև գործարանի կառավարչին, որովհետև չէ՞ որ դրանք բոլորն էլ տէր չեն այն գործարանին, որտեղ առաջինները բանում են, իսկ վերջինը կառավարում: Ըստ սօցիալ-դեմօկրատների այս մի և նոյն հայեացքի, գիւղացիները իրենց ահագին մեծամասնութեամբ պատկանում են ո՛չ թէ բանւորական դասակարգին, այլ բուրժուազիային, գործարանատէրերի դասակարգին, և այդ այն պատճառով, որ նրանք, գիւղացիները, ունին արտադրութեան սեփական միջոցներ՝ արօր, ցաքան, դմբիչ, ձի, հող: — Բանւորական դասակարգի ազատութեան, սօցիալիզմի համար մղւող կրօնում, ըստ սօց.-դեմօկրատների հանդիսանում են իբրև յուսալի դաշնակիցներ միմիայն քաղաքային վարձու բանւորները, որոնք խմբւած են գործարաններում այնպիսի մեծ մասսաներով, որ հեշտ է նրանց կուլի համար միացնել և տարածել նրանց մէջ սօցիալիստական հայեացքները: Այդ պատճառով սօց.-դեմօկրատները երկար տարիներ շարունակ բացառապէս գործում էին քաղաքային բանւորների շրջանում, իսկ գիւղը, գիւղացիութեան մօտ նըրանք կամ բոլորովին չէին գնում, կամ եթէ գնում էին, այն էլ գիւղական պրօլետարների՝ բատրակների մօտ: Քանի որ գիւղացին հանդիսանում է իբրև սեփականատէր իւր հողի, սօց.-դեմօ-

կրատների կարծիքով, նա չի մտածում ընդհանուրի շահերի համար, չի ուզում, որ մասնաւոր սեփականութիւնը դառնայ հասարակական, չի կարող հասկանալ սօցիալիզմը: Բայց ահա այն ժամանակ, երբ աւելի խոշոր ու արդիւնաւոր կալաւածատիրական և վաշխաւական տնտեսութիւնը մինչև հիմք կործանէ գիւղացիական մանր տնտեսութիւնը և ամբողջ հողը մնայ կալաւածատէրերի և հզօրների ձեռքում, իսկ գիւղացիները դառնան մի մի վարձու բանւորներ, ինչպէս այդ ամենուրեք տեղի է ունենում քաղաքային մանր արհեստաւորների վերաբերմամբ — միայն այն ժամանակ բատրակներ դարձած գիւղացիները կարող կը լինին ևս իւրացնել սօցիալիստական հայեացքները: Այդ պատճառով, սօց.-դեմօկրատների կարծիքով, գիւղացիների հող չունենալուց երբէք չըպէտք է վախենալ. պէտք է նոյնիսկ ցանկանալ, որպէսզի այդ բանը տեղի ունենայ. և որքան շուտ, այնքան աւելի լաւ, որովհետև անհրաժեշտ է այդ աստիճանն անցնել աւելի առաջ գնալու համար. սօցիալիզմի ծնունդը, ինչպէս և իւրաքանչիւր ծնունդ, պիտի տեղի ունենայ նրա հետ շողկապւած երկունքային տանջանքներով: Որպէսզի, ըստ կարելոյն, աւելի շուտ հասնել սօցիալիզմին այդ ճանապարհով, որ հանդիսանում է սօց.-դեմօկրատների համար միակ հնարաւորն և ուղիղը, նրանք պահանջում են ամենից առաջ գիւղական համայնքի ոչնչացումը: Թէպէտ և սօց.-դեմօկրատները գտնում են, որ համայնքը առանց այդ էլ հազիւ է գոյութիւն պահպանում, որ նա կայուն է միմիայն կառավարութեան ստիպմամբ և որ ինքնակալութեան տապալումով վերջնականապէս կը քայքայւի նաև համայնքը: Նրանց կարծիքով համայնքը վնասակար է նրանով, որ թոյլ չի տալիս բարւոքելու տնտեսութեան միջոցները, որ համայնականները յատկապէս չեն հոգայ հողի այն մասի բարգաւաճման և ոռոգման մասին, որը վերաբաժանման ժամանակ կանցի որևէ մէկին: Այդ պատճառով սօց.-դեմօկրատները կողմնակից են ծխական (подворный) հողատիրութեան, հողի վաճառման հեշտացման և թոյլատուութեան, որին այժմ շատ դէպքերում խանգարում է համայնական հողատիրութիւնը. չէ՞ որ հարուստները այդպիսի դէպքում աւելի շուտ կը կարողանան գնել ամբողջ հողը, հիմնել աւելի կատարելագործւած տնտեսութիւն և շատացնել հողի արդիւնաւէտութիւնը, իսկ անհող գիւղացիները թէև ձեռքից կը տան իրենց հողը, բայց միւս կողմից կը դառնան

այնպիսի վարձու բանւորներ, բատրակներ, պրօլետարներ, որոնք սօց. դեմօկրատների կարծիքով, միակ ընդունակն են սօցիալիստական դադափարը ըմբռնելու և նրա իրականացման համար կուսելու: Ճիշտ է, սօց. դեմօկրատները չեն կարող չը համաձայնել, որ գիւղացիները Ռուսաստանի ազգաբնակչութեան ահագին մեծամասնութիւնն են կազմում և որ քաղաքական ազատութեան համար մղող կոիւր կարող է միայն այն դէպքում իւր յաջողութեան վրայ յոյս դնել, երբ գիւղացիները ևս մասնակցութիւն կունենան նրանում, — և հէնց դրա համար էլ սօց. դեմօկրատները կոչ են անում գիւղացիներին ևս դէպի այդ կուրը, առաջարկելով նրանց կուսել ընդհանուր հաւասարութեան, ինքնավարութեան տարածման և հարկերի ու զինւորական ծառայութեան թեթևացման համար:

Այս հայեացքը սօց. դեմօկրատները պաշտպանել են իրենց գործնէութեան օրերից սկսած մինչև վերջին տարիները: Սակայն վերջին տարիներս, երբ գիւղացիական խառնակութիւնները սովորական երևոյթ են դարձել և երբ իւրաքանչիւր անգամ այդ խառնակութիւնների մէջ լսում է «հողի» որոշ պահանջը, սօց. դեմօկրատները տեսնում են, որ անկարելի է գիւղացիներին կուս քաշել, անկարելի է նոյն իսկ իբրև ժամանակաւոր դաշնակիցներին, եթէ միայն չըմիանալ նրանց այդ գլխաւոր ցանկութեանը: Եւ ահա սօց. դեմօկրատները խոստանում են գիւղացիներին, ոչ բոլորին, այլ միայն կալւածատիրական, այն էլ միայն 17 նահանգներում, վերադարձում այն բոլոր «հողակտորների» („отрубщики“), որոնք խլել են գիւղացիներից 1861 թ. րէֆօրմի ժամանակ: Բայց շուտով այդ բանը քիչ երևաց նոյն իսկ սօց. դեմօկրատների համար — չենք ասում դեռ ևս գիւղացիների նկատմամբ, որոնք չէին դադարում հող և ազատութիւն պահանջելուց, — և ահա վերջին ժամանակս շատ սօց. դեմօկրատներ, յարմարելով գիւղացիական պահանջներին և հակասելով իրենց գիւղացիական հարցի վերաբերեալ ունեցած հայեացքներին, մեծամեծ զիջումներ արեցին: Մի քանիսը նրանցից միմիայն լրացնում և ընդարձակում են «հողակտորների» հին պահանջը, իսկ ոմանք էլ իրենց զիջողութիւններով աւելի և աւելի հեռու են գնում. այժմ էլ ինչպէս և առաջ, մինչև «հողակտորների» խնդիրը, Ռուսաստանի սօց. դեմօկրատները չունին որոշ ազդարական, հողային ծրագիր, այլ բաժանւել և այդ հարցի մասին միմեանց հետ շարունակ վիճում են:

Յամենայն դէպս նրանց մեծամասնութիւնը, ըստ երևոյթին, համաձայն է պաշտպանութիւն ցոյց տալու գիւղացիութեան այն բոլոր միջոցներին, որոնք ուղղւած են իրենց դրութիւնը բարւոքելու համար, ընդունելով այդ թուում և հողը, նոյնիսկ մի քանիսի ասելով ամբողջ հողը խոշոր կալւածատէրերից խլելը:

Սօց. դեմօկրատները որոշակի չեն ասում, թէ իրենք պահանջում են, որ բոլոր հողերը անցնեն գիւղացիների ձեռքը. նրանք չեն ասում, թէ ի՞նչպէս պէտք է բաժանել խլած հողերը և թէ ո՞ւմ պէտք է հասնեն նրանք. պէտք է արդեօք բաժանւեն իբրև մասնաւոր սեփականութիւն թէ կապալով տրւեն ունեւորներին թէ՞ գլխաւորապէս աղքատներին, և այլն և այլն — այս բոլորի մասին միմիայն գուշակութիւններ կարելի է անել: Սօց. դեմօկրատները նոյնիսկ որոշ չեն ասում, թէ արդեօք հողը հարկաւոր է խլել թէ ոչ. նրանք միայն պաշտպանութիւն են խոստանում՝ անշուշտ, այդ էլ այն դէպքում, եթէ հողի խլելը ինքն իրեն կամ առանց նրանց մասնակցութեան կատարւի: Այդպէս են սօց. դեմօկրատների գիւղացիական հարցի վերաբերմամբ ունեցած հայեացքները, և այդպէս է նրանց վերաբերմունքը դէպի գիւղացիական շարժումը:

Սօցիալիստ-յեղափոխականները առարկում են սօց. դեմօկրատներին հետեւեալ կերպով.

Դուք ասում էք, «բանւորական դասակարգի ազատութիւնը պէտք է լինի իրենց՝ բանւորների գործը»: Միանգամայն ճիշտ է: Մենք դրա հետ համաձայն ենք: Սակայն ո՞ւմ հաշւել բանւորական դասակարգի մէջ: Մի՞թէ միայն բանւորներին: Մի՞թէ գիւղացին, որն իր ամբողջ կեանքը անց է կացնում արդար աշխատանքով, որը տանջւում է սովից, որը ճնշւած է ամեն կողմից — բուրժուա է: Ի՞նչպէս կարող է մարդու լեզուն վրայ գալ այդպիսի վերաւորանք հասցնելու համար: Չարմանալի չէ, որ այսպիսի հայեացքներով սօց. դեմօկրատները յաջողութիւն չեն գտնում գիւղացիների մէջ: Սօցիալիստ յեղափոխականների համար կարեւոր է ոչ միայն այն հանգամանքը, թէ արդեօք աշխատաւորը տիրում է իւր աշխատանքի գործիքներին թէ ոչ. նրանց հաւասարապէս զբաղեցնում է նաև այն, թէ արդեօք նա իր աշխատանքով է ապրում, թէ՞ ուրիշի աշխատանքի պտուղները իւրացնում: Առաջին դէպքում նա պատկանում է բանւորական

դասակարգին, իսկ երկրորդում՝ բուրժուազիային: Իսկ վարձու աշխատանքից չօգտուող աշխատաւոր գիւղացիները կազմում են համայն գիւղացիութեան ահագին մեծամասնութիւնը: Եւ սօց.-յեղափոխականների համար աշխատաւոր գիւղացին և պրօլետարը հանդիսանում են իբրև բանւորական կամ աշխատաւորական դասակարգի մեծ ընտանիքի եղբայրներ, ճիշտ այնպէս, ինչպէս իրականութեան մէջ էլ միշտ և ամեն տեղ արիւնական կապերով են կապւած լինում: Միակ տարբերութիւնն այն է, որ բանւորի աշխատանքի պտուղների մեծ մասը խլում է գործարանատէրը, իսկ գիւղացուն մի կողմից թաւանում է գանձարանը, իսկ միւս կողմից կողոպտում են՝ կալւածատէրը իր պահանջած կապալային գներով և տուգանքներով. փողատէրը՝ գիւղացու կարիքից օգտուելով չնչին վճարով նրա հացը սեփականացնելով. վաշխառուն՝ առիթից օգտուելով, իր չըտեսնւած սօկօսներով. խանութապանը՝ իր փթած բաների համար իր ցանկացած գինը վերցնելով: Այն, գիւղացին բանւորից, պրօլետարից քիչ չէ տանջւում և գեռ նըրանից աւելի շատ է տառապում իր աշխատանքի պտուղների մշտական խաղաղ կողոպտումից, ուրիշ խօսքով՝ շահագործելուց: Իւր բոլոր աշխատածից նրան քաղաքային բանւորի աշխատավարձից աւելի քիչ է մնում: Միայն այս շահագործմամբ ձեւերը աւելի քիչ են աչքի ընկնում. նրանց նկատելու համար հարկաւոր է գիւղացիական կեանքը աւելի ուշագրութեամբ քննել: Եւ հէնց սօց.-յեղափոխականները այդ պատճառով առանց տատանւելու պատրաստ են գիւղացիութեան մէջ սօցիալիստական գաղափար մտցնել: Ճիշտ է, քաղաքային պրօլետարիատի կեանքի պայմանները աւելի նպաստաւոր են կուր համար—նա հեշտութեամբ կարող է իր գիտակցութիւնը զարգացնել, հեշտութեամբ ընդարձակ միութիւններ կազմել, հեշտութեամբ մեծ-մեծ խմբերով կուր համախմբւել և այլն և այլն:

Եւ այստեղից սօց.-յեղափոխականները այն եզրակացութիւնն են անում միայն, որ այդ կուռում պրօլետարիատը միշտ պէտք է առաջ ընթանայ, որ նա, պրօլետարիատը, պէտք է լինի, այսպէս ասած, այդ կուր աւանգարդը: Կարելի է տալ նրան մեծ նշանակութիւն, բայց ծիծաղելի կը լինի չափազանցնել այդ նշանակութիւնը, քանի որ Ռուսաստանում նրա թիւը 10 միլիոնից աւելի չէ: Չը պէտք է մոռանալ նաև, որ իւրաքանչիւր պրօլետարիատ յեղափոխական չէ, կան օրինակ այնպիսի երկրներ,

ինչպէս Անգլիան, Միացեալ Նահանգները, Աւստրալիան, որտեղ արդիւնաբերական բանւորները համարեա ոչինչ գաղափար չունեն սօցիալիզմի մասին: Եւ միւս կողմից էլ, չը պէտք է մոռանալ այնպիսի երկրներ, ինչպէս օրինակ Ունգարիան և Իտալիան, որտեղ գիւղացիական սօցիալիստական շարժումը առաջնակարգ գեր է կատարում:

Ճիշտ է, գիւղացիները, իրենց բախտին թողնւած, տեսնում են միայն իրենց մօտիկ կարիքները և չեն ձգտում սօցիալիզմին: Բայց բոլորովին միեւնոյնը կարելի է ասել նաև սօցիալիստական պրօպագանդից չաղբւած, անգիտակից բանւորների վերաբերմամբ, որոնք նոյնպէս քիչ են բողոքում աշխատանքի գործիքների մասնաւոր սեփականութեան դէմ և միայն նախանձով հառաչում, ախ են քաշում նրանց համար: Օ՛հ, ո՛չ! գիւղացին այնքան էլ անյուսալի չէ սօցիալիզմի համար: Իժբախտաբար նրա համար աւելի դժւար է գիտութիւններ ձեռք բերելու հնարաւորութիւն գրանել, քան քաղաքային բանւորի, սակայն նա ունի մի անգնահատելի առաւելութիւն, դարաւոր մի խորին համոզմունք, որ հողը «ոչ ոքի» չէ, «համայնքինն» է: Եւ այդ համոզմունքը պէտք է իւրաքանչիւր սօցիալիստի համար թանգ լինի. որովհետև նա կազմում է գիւղացու սօցիալիստական հայեացքներ իւրացնելու անհրաժեշտ գրաւականը: Ի հարկէ, որպէսզի գիւղացին սօցիալիստ դառնայ, այդ բառի լայն մտքով, պէտք է որ բացի համայնական, հասարակական հողատիրութիւնից միացնէ նրան նաև արդիւնքների հասարակական, համայնական մշակունիս ու բաշխումը. նա պէտք է իր այդ համոզմունքը տարածի բացի հողից նաև աշխատանքի միւս բոլոր միջոցների վերաբերմամբ: Սակայն, երբ արւած է առաջին քայլը, երկրորդը, երրորդը... աւելի հեշտութեամբ կանւեն: Ի՞նչ միտք ունի արդեօք սօց.-դեմօկրատների այն պահանջը, որ գիւղացիները համայնական հողատիրութիւնից ծիսականին անցնին: Չէ որ այն ժամանակ նրանց մէջ չի զարգանայ անձնւիրութիւնը համայնական շահերի վերաբերմամբ, չէ որ այն ժամանակ իւրաքանչիւրը կը սկսի իր հոգսը քաշել, առանց մտածելու ուրիշների մասին, չէ որ գիւղացու համար աւելի գին կ'ունենայ ո՛չ թէ հողից օգտուելը, այլ նրան տիրելը, չէ որ այն ժամանակ գիւղացիք հողը, իբրև մի վաճառքի առարկայ կը համարեն, մի բան, որ իւրաքանչիւր անկեղծ սօցիալիստ

տի ատելութիւնը պիտի շարժի: Մենք այդ տեսնում ենք Գերմանիայի, Ֆրանսիայի, Հոլլանդիայի և ուրիշ եւրոպական մի քանի երկրների օրինակից: Այդ տեղերում համայնքը մի քանի տարուց ի վեր արդէն ոչնչացած է և գիւղացիները չափազանց ներշնչւած են սեփականատիրական հայեացքներով: Եւ հէնց դրանցով են դատում մեր սօց.-դեմօկրատները առհասարակ գիւղացիութեան մասին և մասնաւորապէս ուս գիւղացիութեան մասին, որովհետեւ նրանք համարեա ամբողջութեամբ Ռուսաստան են բերել գերմանական սօցիալ-դեմօկրատիական գիտութիւնը, չը հողալով նրան ուսական կեանքի ուրոյն պայմաններին յարմարեցնել: Սակայն եթէ իրականանայ նրանց ծրագիրը, Ռուսաստանի գիւղացիութեանն ևս, ի հարկէ, սպառնում է միևնոյն ճակատագիրը: Ո՛չ, համայնքի արժէքը պէտք է բարձր դասել՝ նա զեռ այժմ էլ հանդիսանում է իբրև մի պատնէշ ամեն տեսակի կողոպտիչների առաջ, և սօցիալիստներին երբէք ձեռնառու չէ նրանց թէ տալ, ձգտելով ոչնչացնել համայնքը:

Ի հարկէ, համայնքը, այն ձևով, ինչ ձևով նա գոյութիւն ունի այժմ, այսինքն ղէմսկի նաչալնիկի համայնքը պիտի ոչնչանայ և որքան շուտ, այնքան լաւ. բայց նրա տեղը կը բռնի ազատ հողատէրերի ազատ համայնքը, որը շատ կը նպաստի ժողովրդին՝ սօցիալիզմի համար մղող կուռի մէջ: Այն առարկութիւնը՝ իբր թէ համայնքը չի թոյլատրում տնտեսական բարենորոգութիւններ մտցնելու՝ անմիտ է: Այժմ արդէն շատ համայնքներ շատ պարզ կերպով լուծում են այդ հարցը. նրանք ստիպում են այն համայնակաւորներին, որ վերաբաժանման ժամանակ ստանում է բարգաւաճ հողամաս, վարձատրել դրա փոխարէն նրա բարգաւաճ դարձնողին: Ծիշտ չէ նաև, իբր թէ համայնքը բայքայում է. եթէ այժմ տեղտեղ համայնքից փախչելու ձգտում է նկատուում՝ զարմանալի չէ հողը այժմ բիշ է, իսկ հարկերը շատ, և դրանից հետևում է այն, որ համայնքը իր անդամներին անտանելի հարկերով ծանրաբեռնում է, իսկ վերջիններս էլ ապրուստի և միևնոյն ժամանակ համայնական հարկի մի մասը վճարելու համար ստիպւած են լինում ուրիշ տեղեր աշխատանքի գնալ: Սակայն այդպէս չի լինի Ռուսաստանի քաղաքական ազատութիւնից յետոյ, երբ հողը համաձայն սօց.-յեղափոխականների աշխատաւոր գիւղացիութեան կողմից պաշտպանւած պահանջին, կը յայտարարւի իբրև համա-

ժողովրդական կայք և ոչ ոք արդէն չի կարողանայ սեփականացնել և օգտուել նրանից ի վնաս միւսներին, առնել կամ ծախել նրան: Եթէ ուրեմն հողից պիտի օգտուին միայն նրա վրա աշխատողները, իւրաքանչիւր ցանկացող իր մշակման կարողութեան համեմատ մի որոշ հողի վրայ կարող է աշխատել: Եւ հէնց այդպիսի կարգ հաստատելուն կաջակցէ գիւղական համայնքը, որն այժմ էլ չի ընդունում հողի մասնաւոր սեփականութիւն: Նա կ'օգնի նոյնպէս աշխատաւոր ժողովրդին՝ համայնական ոգի և հաւասարութեան սկզբունք մտցնելու ժողովրդի ազատ կերպով ընտրւած ներկայացուցիչների մէջ, որոնք կը վճեն հողից օգտուելու եղանակին վերաբերող բոլոր հարցերը: Եւ այն ժամանակ գիւղական երկրագործական համայնքը պատճառ չի ունենայ քայքայելու: Համայնական ընկերական կերպով հողից օգտուել կամբապնդել, որից յետոյ հեշտութեամբ կը զարգանայ նաև հողի համայնական, ընկերական կերպով մշակումը, համայնական տնտեսութիւնը: Թէ մէկը և թէ միւսը կամրապնդուին և կը զարգանան հէնց այն պատճառով, որ այդպէս աւելի օգուտ է: Չէ՞ որ աւելի արդիւնաւէտ կը լինի իւրաքանչիւր հողից ընկերովի օգտուել և միասին ընկերական խոշոր տնտեսութիւն վարել, քան թէ մանր տնտեսութիւն՝ առանձին առանձին: Թէ մէկը և թէ միւսը միաժամանակ հանդիսանում են նաև իբրև անհրաժեշտ պայման գիւղը սօցիալիստական կարգերի ենթարկելու. որովհետեւ երբ արտադրութեան բոլոր միջոցները մասնաւոր մարդկանց ձեռքից անցնին համայն հասարակութեան ձեռքը, երբ ամբողջ տնտեսութիւնը հասարակական դառնայ, այն ժամանակ արդիւնքներն էլ ժողովրդի կարիքների համեմատ կ'արտադրուին և յօգուտ բոլոր նրա անդամների կը բաշխուին: Եւ սօցիալիստների գործը պիտի լինի հոգալ, որ հէնց այդ ճանապարհով գիւղացիութիւնը համար իր վերջնական լուսաւոր նպատակին՝ սօցիալիզմին, — ճանապարհով, որ գալիս է ներքելից, ինքնուրոյն հողատէրերի՝ հասարակականացած հողի վրայ աշխատող՝ արդիւնաբերական գործակցական միութիւնների միջոցով, հողի, որի վերաբերմամբ իրաւունք ունի իւրաքանչիւր նրա վրայ աշխատել ցանկացողը: Ահա թէ ինչու պէտք է սօցիալիստը թանգ գնահատի ուսական հողային համայնքը, որը նկատելի կերպով թեթևացնում է յիշեալ ինչիւրը:

Սօց.-դեմօկրատների սխալը հէնց առաջանում է նրանից, որ նրանք սօցիալիզմի իրականացման համար միայն մի միջոց են տեսնում, այն, որ նախապէս պէտք է գրկել աշխատաւորներին արտագրութեան միջոցներից (հողից, գործիքներից). որ արտագրութեան այդ միջոցները պիտի անցնին կապիտալիստական խոշոր տնտեսութիւնների ձեռնարկող մասնաւոր մարդկանց ձեռքը, որ յետոյ արդէն նորից խլին պրօլետարիատի ձեռքով և այդպիսով կապիտալիստների շնորհիւ կենտրոնացած արդիւնաբերութիւնը անցնի ամբողջ հասարակութեան ձեռքը: Այն, դա մի ճանապարհն է միայն, քաղաքներում առճասարակ այդպէս էլ տեղի է ունենում: Սակայն գիւղի վերաբերմամբ այդ ճանապարհը անպէտք է, որովհետև գիւղում ձեռնարկող կապիտալիստները աւելի շատ զբաղւում են յափշտակութեամբ, քան կանոնաւոր տնտեսութեամբ. զբաղւում են աւելի շատ հողը առնելով և նորից ծախելով, նրան վաշխաւակաւ գնելով գիւղացիներին կապալով տալով և այդպիսով ուրեմն քիչ են նպաստում կանոնաւոր խոշոր գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան զարգացման, որովհետև վերջինը նրանց ձեռնտու չէ: Իսկ դրա հետ միասին, հակառակ սօց. դեմօկրատների կարծիքին, մանր հողատէրերը անխուսափելիօրէն երբէք չեն դառնում աշխատանքի միջոցներից զուրկ պրօլետարներ:

Թէ ինչո՞ւ երբեմն անկախ արհեստաւորների մեծամասնութիւնը դարձել է պրօլետար՝ այդ ուրիշ բան է: Իւրաքանչիւրի համար պարզ է, որ ձեռքի արհեստանոցները չեն կարող մրցել գործարանի հետ, որ այդպիսով քայքայւող արհեստաւորը ստիպւած է լինում իւր թշնամի գործարանատիրոջ մօտ բանւոր մըտնել: Անհամեմատ աւելի հեշտ է գիւղացիական տնտեսութեանը դիմանալ խոշոր տնտեսութեան, որովհետև այդտեղ թէև մեքենան մեծ նշանակութիւն ունի, բայց ոչ այնքան մեծ, ինչքան քաղաքային արդիւնաբերութեան մէջ. այնտեղ անագին ազդեցութիւն ունի տնտեսութեան վրայ նաև աշխատաւորի ջանքը, եռանդը:

Եւ իսկապէս, մենք տեսնում ենք, որ ուրիշ երկրներում էլ չեն իրականացել սօց.-դեմօկրատների յոյսերը, որովհետև գիւղացիական մանր տնտեսութիւնները թէպէտ և ազբատանում են, բայց չեն ոչնչանում և նոյն իսկ համարեա ոչ մի տեղ նրանք թւով չեն պակասել: Բացի դրանից, նշանակալից է այն հանգամանքը,

որ թէ այնտեղ և թէ մեզանում արդէն գոյութիւն ունեցող գիւղական բատրակները հանդիսանում են անհամեմատ աւելի քիչ հակած գէպի սօցիալիզմը, քան գիւղացիները: Թէպէտ և նրանք պրօլետարներ են, բայց իզուր է նրանց համեմատել քաղաքային բանւորների հետ, որովհետև գիւղական խաւարի մէջ նրանք շատ դժւարութեամբ են գիտութիւններ իւրացնում:

Նրանց թափառական կեանքը ի նկատի ունենալով, դժւար է նրանց միացնել. ցրւած լինելու պատճառով, նրանց համար աւելի դժւար է միասին գործել. բացի այդ նրանք ընկճւած են նաև անտանելի աշխատանքից և ճնշւած մշտական հսկողութիւնից:

Մենք ամբողջապէս բաժանում ենք գերմանացի սօցիալիստ վ. Լիբկնէխտի կարծիքը, որի համաձայն «ասել՝ թէ գիւղացիները հակակօլլէկտիւստական են՝ անհեթեթութիւն է: Կան հակակօլլէկտիւստներ խոշոր արտագրողների, խոշոր վաճառականների, խոշոր հողատէրերի շրջաններում, բայց գիւղացիները կօլլէկտիւստական են այն չափով, ինչ չափով և քաղաքային բանւորները: Գիւղացիների մէջ պրօպագանդ անելը աւելի դժւար է լոկ ժամանակի և տարածութեան պայմանների պատճառով: Գիւղական ազգաբնակչութիւնն աւելի է բաժան-բաժան եղած, քան քաղաքայինը և այդ պատճառով մենք այնպէս հեշտութեամբ չենք կարող հաւաքել հազարաւոր գիւղացիներ, ինչպէս այդ անում ենք բանւորների վերաբերմամբ: Այդ պատճառով գիւղերում պէտք է քիչ-քիչ պրօպագանդ անել, որ և պահանջում է աւելի շատ ժամանակ և աւելի շատ համբերութիւն:

Բայց, ի հարկէ, մենք չունինք կրկնակի (двойная) ծրագիր, ինչպէս չունինք կրկնակի ճշմարտութիւններ կամ կրկնակի բարոյականութիւն»:

Ահա թէ ինչո՞ւ սօցիալ դեմօկրատների ծրագիրն և նրանց գիւղացիական հարցի մասին ունեցած վերաբերմունքը սօց.-յեղափոխականները համարում են անհիմն ու չըմտածւած: Ռուսաստանի սօց.-դեմօկրատները հիանում, տարւում, են մեծ Մարքսի տեսութեամբ, որը իրաւացի է անցեալ դարում Անգլիայի վերաբերմամբ. բայց որը կարօտ է 20 ըր դարի Ռուսաստանի վերաբերմամբ արմատական ուղղումների: Սօց. դեմօկրատները իրենց հիացմունքով տարւած՝ նոյնիսկ չեն նկատում այն հանգամանքը,

որ պրօլետարիատը անկարող կը լինի յաջող կռիւ մղել կապիտալիստների դէմ այն դէպքում, երբ աղքատացող գիւղացիները շարունակեն անազին խմբերով գիւղից գնալ գործարանները և իջեցնել այնտեղ բանւորական աշխատավարձը. չեն նկատում նաև այն, որ գիւղում սօցիալիզմին հասնելու ճանապարհը ուրիշ է, այսինքն ոչ կապիտալիզմի կամ պրօլետարիզացիայի միջոցով: Սօց.-յեղափոխականները միանգամայն համաձայն են սօց. դեմօկրատների հետ այն բոլոր բաներում, որոնք վերաբերում են ինքնավարութեան, հարկերի և զինւորական ծառայութեան թեթևացման. բայց դա գեռ բիչ է ասում նա նրանք: Չափազանց քիչ! Միայն դրանք չեն բուժի գիւղացիութեան վէրքերը, և միտք էլ չունի այդպիսի դէպքում նրա կուր դուրս գալը: Գիւղացու գլխաւոր պահանջն է՝ յանձնել ամբողջ հողը աշխատաւոր ազգաբնակչութեան՝ օգտւելու համար: Եւ միայն իւր տնտեսական, պրօֆէսիօնալ կարիքների շնորհով, իր «հողի» պահանջովն է, որ առհասարակ գիւղացիութիւնը գալիս է իւր քաղաքական կարիքների՝ «ազատութեան» գիտակցութեանը, ինչպէս և վարձու բանւորները զուտ տնտեսական 8 ժամեայ բանւորական օրի պահանջման շնորհիւ գալիս են ոչ միայն տնտեսական, այլ նաև քաղաքական կուր անհրաժեշտութեան գիտակցութեան: Ի նկատի առնելով այդ բոլորը, սօց.-յեղափոխականները պնդում են, որ ժողովուրդը կը ստանայ հողը միայն այն ժամանակ, երբ նրա ձեռքում կը լինի ազատութիւնը, իշխանութիւնը. իսկ ժողովրդապետութիւնը միտք չունի առանց ժողովրդի կենսական կարիքին՝ հողի պահանջին՝ բաւարարութիւն տալու: Այդ իսկ պատճառով սօցիալիստ յեղափոխականների կուսակցութիւնը իր դրօշակի վրա, «Կուով ձեռք կը բերես դու քո իրաւունքը» դէլիզի հետ միաժամանակ գրում է նաև «Հող և Ազատութիւն»! Նա այդ իրաւունքների և քաղաքական ազատութեան հետ միասին ձգտում է նաև հողի «սօցիալիզացիայի»:

907

2

<< Ազգային գրադարան >>

NL0185690

